

"Mirror, Mirror on the Wall, Who's the Greatest of Them All?"¹

1

הקדמת הרמב"ם לפרק חלק

Rambam's Intro to Perek Helek

והיסוד השביעי - נבואת משה רבנו. והוא, להאמין שהוא אביהן של כל הנביאים²² שלפניו ושל אחריהו, כלם הם תחתיו במדרגה, והוא בחיר ה' מכל המין האנושי, המשיג ממנו יתעלה יותר ממה שהשיג וישיג כל אדם שנמצא ושימצא. ושהוא, עליו השלום, הפליג בהתעלות מן האנושות²³ עד שהשיג המדרגה המלאכית, ונהנה במדרגת המלאכים, לא נשארה לו מחצה שלא קרעה, ולא עקבו מעכב גופני, ולא פגמו שום חסרון, לא מעט ולא רב, ונתבטלו ממנו הפחות הדמיוניים והחושניים בהשגותיו, ונדדם כחו המתעורר, ונשאר שכל בלבד. ולזה הענין נאמר עליו²⁴ שהיה מדבר עם ה' ללא אמצעות המלאכים. והייתי רוצה לבאר כאן זה הענין הנפלא, ולפתח מנעולי פסוקי התורה, ולבאר ענין "פה אל פה"²⁵ וכל זה הפסוק, וזולתו מענינו, לולא שראיתי כי אלה הענינים דקים מאד, ויצטרכו להרחקה רבה והקדמות ומשלים, ושתבאר תחלה מציאות המלאכים וחלוק מדרגותיהם מן הבוהא, ושתבאר הנפש וכל כוחותיה, ויתרחב המעגל אל הדבור בצורות שיחסו²⁶ הנביאים לבורא ולמלאכים²⁷. ולא יספיק בזה הענין לבדו - ולו הייתי מקצר בתכלית הקצור - מאה דפים. ולפיכך אניחהו למקומו, אם בספר פרוש הדרשות אשר יעדתי לחברו²⁷, או בספר הנבואה שהחלתי בו, או בספר בפרוש אלו היסודות.

ואשוב אל כונת זה היסוד השביעי, ואמר, כי נבואת משה נבדלה מנבואת כל הנביאים בארבעה הבדלים:

ההבדל הראשון - כי איזה נביא שיהיה, לא ידבר ה' עמו אלא על ידי אמצעי, ומשה בלא אמצעי, כמו שאמר²⁸: "פה אל פה אדבר בו".

וההבדל השני - כי כל נביא לא תבואהו הנבואה אלא בעת השנה, כמו שאמר בכמה מקומות: "בחלום הלילה"²⁸, "בניחלם"²⁹, "בחלום (ב)חזיון לילה"³⁰ וכיוצא, והרבה מזה הענין, או ביום אחר שתפל תרדמה³¹ על הנביא, ובמצב שיתבטלו בו חושיו ויתפנו רעיוניו כעין שנה, וזה המצב נקרא 'מחנה' ו'מראה'³², ועליו יאמר³³: "במראות אלהים". ומשה יבואהו הדבור ביום, והוא עומד בין שני הכרובים, כמו שיעדו³⁴: "ונודעת לה שם ודברתי אתה (שם)" וכיוצא. אמר יתעלה³⁵: "אם יהיה נביאכם, ה' במראה אליו אתנדע, בחלום אדבר בו, לא כן עבדי משה".

וההבדל השלישי - כי הנביא, כאשר תבואהו הנבואה, ואף על פי שהיא במקרא ועל ידי מלאך, יחלש מנוחו ויתמוגג בנינו, ותפל עליו אימה גדולה מאד, כמעט שתצא נפשו בגללה, כמו שבאר בדניאל כשדבר אליו גבריאל במקרא, אמר³⁶: "ולא נשאר בי כח והודי נהפה [עלי] למשחית ולא עצרתי כח", ואמר³⁷: "נאני הייתי נרדם על פני ופני ארצה", ואמר³⁸: "במראה נהפכו צירי עלי". ומשה אינו כן, אלא יבואהו הדבור ולא ישיגהו רמת בשום פנים, והוא אמרו³⁹: "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו", רצונו לומר: כמו שלא תפל על האדם חרדה מדבור חברו - כן הוא, עליו השלום, לא היה נחרד מן הדבור, ואף על פי שהיה פנים בפנים, וזה לתוק דבקו בשכל, כמו שאמרנו.

וההבדל הרביעי - שכל הנביאים לא תבואם הנבואה בבחירתם, אלא ברצון ה', ופעמים שיעמד הנביא משך שנים ולא תבואהו נבואה, ופעמים יבקש מן הנביא שיודיע דבר בנבואה, ויעמד עד שיתנבא בו אחר ימים או אחר חדשים, או לא יודיעהו אותו כלל. וכבר ראינו מהם מי שהכין עצמו בהרחבת נפשו וכוון מחשבתו, כמו שעשה אלישע, באמרו⁴⁰: "ועתה קחו לי מנגון", ובאתהו הנבואה. ואין זה הכרחי שינבא כאשר יכין עצמו. ומשה רבנו, כאשר רצה - אמר⁴¹: "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". ואמר⁴²: "דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בך כל עת", ואמר⁴³: "אהרן בכל יבוא, ואין משה בכל יבוא".

12 When they were in Hazeroth, ¹Miriam and Aaron spoke against Moses because of the Cushite woman he had married: "He married a Cushite woman!"

²They said, "Has the LORD spoken only through Moses? Has He not spoken through us as well?" The LORD heard it. ³Now Moses was a very humble man, more so than any other man on earth. ⁴Suddenly the LORD called to Moses, Aaron, and Miriam, "Come out, you three, to the Tent of Meeting." So the three of them went out. ⁵The LORD came down in a pillar of cloud, stopped at the entrance of the Tent, and called out, "Aaron and Miriam!" The two of them came forward; ⁶and He said, "Hear these My words: ^aWhen a prophet of the LORD arises among you, I^a make Myself known to him in a vision, I speak with him in a dream. ⁷Not so with My servant Moses; he is trusted throughout My household. ⁸With him I speak mouth to mouth, plainly and not in riddles, and he beholds the likeness of the LORD. How then did you not shrink from speaking against My servant Moses!" ⁹Still incensed with them, the LORD departed.

¹⁰As the cloud withdrew from the Tent, there was Miriam stricken with snow-white scales!^b When Aaron turned toward Miriam, he saw that she was stricken with scales. ¹¹And Aaron said to Moses, "O my lord, account not to us the sin which we committed in our folly. ¹²Let her not be as one dead, who emerges from his mother's womb with half his flesh eaten away." ¹³So Moses cried out to the LORD, saying, "O God, pray heal her!"

¹⁴But the LORD said to Moses, "If her father spat in her face, would she not bear her shame for seven days? Let her be shut out of camp for seven days, and then let her be readmitted." ¹⁵So Miriam was shut out of camp seven days; and the people did not march on until Miriam was readmitted. ¹⁶After that the people set out from Hazeroth and encamped in the wilderness of Paran.

⁷Now Moses would take the Tent and pitch it outside the camp, at some distance from the camp. It was called the Tent of Meeting, and whoever sought the LORD would go out to the Tent of Meeting that was outside the camp. ⁸Whenever Moses went out to the Tent, all the people would rise and stand, each at the entrance of his tent, and gaze after Moses until he had entered the Tent. ⁹And when Moses entered the Tent, the pillar of cloud would descend and stand at the entrance of the Tent, while He spoke with Moses. ¹⁰When all the people saw the pillar of cloud poised at the entrance of the Tent, all the people would rise and bow low, each at the entrance of his tent. ¹¹The LORD would speak to Moses face to face, as one man speaks to another. And he would then return to the camp; but his attendant, Joshua son of Nun, a youth, would not stir out of the Tent.

במדבר יב

2

וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחַת הָאִשָּׁה הַכּוּשִׁית אֲשֶׁר
לָקַח כִּי־אִשָּׁה כְּשֵׁית לָקַח: וַיֹּאמְרוּ הָרַק אֲדָבְרֵי מֹשֶׁה דְבַר יְהוָה
הֲלֹא גַם־בָּנוּ דְבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: וְהָאִישׁ מִשָּׁה עִנּוּ מֵאֵד מִכְּלֵי
הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה
פְּתַח אֶל־מִשְׁחַת וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מִרְיָם עֲאוּ שְׁלֹשְׁתֵּכֶם אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם: וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד
פְּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֲהֲרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם: וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ
נָא דְבַרְיָאֲסִי־יְהוָה נְבִיאֲכֶם יְהוָה בְּמַרְאֵה אֱלֹהֵי אֲתוֹדֵעַ בְּחֹלוֹם
אֲדַבְרֵבָּנוּ: לֹא־כֵן עֲבַדְתִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמַן הִיא: פֶּה
אֶל־פֶּה אֲדַבְרֵבָּנוּ וּמַרְאֵה וְלֹא בְחֵידוֹת וְתַמְנַת יְהוָה יִבְטֵחַ
וּמִדַּע לֹא יֵרָאֵת לְדַבֵּר בְּעַבְדֵי מֹשֶׁה: וַיַּחֲרֵ־אֶף יְהוָה בָּם
וַיִּלְךְ: וְהָעֵנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם מִצַּרְעַת כְּשִׁלְג
וַיִּפְּן אֲהֲרֹן אֶל־מִרְיָם וְהִנֵּה מִצַּרְעַת: וַיֹּאמֶר אֲהֲרֹן אֶל־
מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֵל־נָא תִשֶׁת עֲלֵינוּ הַטָּהַר אֲשֶׁר נוֹאֲלֵנוּ וְאֲשֶׁר
חָטָאנוּ: אֵל־נָא תְהִי כַּמַּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אִמּוֹ וַיֹּאכַל
חֲצִי בְשָׂרוֹ: וַיַּעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא
לָהּ:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֵבִיָּה יִרְק וְיִרְק בְּפִנֶיהָ הֲלֹא תִלְלִם
שִׁבְעַת יָמִים תִּסְגֹּר שִׁבְעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאֲסֹף:
וְתִסְגֹּר מִרְיָם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעָם לֹא נִסַּע
עַד הָאֲסֹף מִרְיָם: וְאַחַר נִסְעוּ הָעָם מִחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר
פָּאָרָן:

שמות לג

3

וַיִּתְנַצְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵדִים מִהַר חוֹרֵב: וּמֹשֶׁה יָקַח
אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטְהֵלֵנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּקְרָא
לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: וְהָיָה בְּצִאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יִקוּמוּ
כָּל־הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פְּתַח אֹהֶלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־
בֹּאוֹ הָאֹהֶלָה: וְהָיָה כִּבְּאֵ מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה וַיֵּרֶד עִמּוֹ הָעֵנָן
וַעֲמַד פְּתַח הָאֹהֶל וְדַבֵּר עִם־מֹשֶׁה: וְדָאָה כָּל־הָעָם אֶת־
עִמּוֹד הָעֵנָן עֲמַד פְּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ
פְּתַח אֹהֶלוֹ: וְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר
יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־דֹּעֵהוּ וּשְׁבֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֵׁעַ בֶּן־
נּוּן נֶעַד לֹא יִמִּישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל:

4

רמב"ם הל' יסודי התורה פרק ז

Laws of Fundamentals Chap. 7

ו כל-הדברים שאמרנו, הם דרך נבואה לכל-הנביאים הראשונים והאחרונים – חוץ ממשנה רבנו, רבן של כל-הנביאים. ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל-הנביאים? שכל-הנביאים פתלו או כמראה – ומשה רבנו מתנבא והוא ער ועומד, שנאמר: ובא משה אל-אהל מועד דבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו (במדבר ז, פט). כל-הנביאים על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשך וחידה – משה רבנו לא על ידי מלאך, שנאמר: פה אל-פה אדבר-בו (שם יב, ח). ונאמר: ודבר יי אל-משה פנים אל-פנים (שמות לג, יא). ונאמר: והמנחם יי ביט (במדבר יב, ח). כלומר: שאין שם משל, אלא ראה הדבר על בריו בלא חידה ובלא משל. הוא שהתורה מעידה עליו: ומראה ולא בחילת (שם), שאינו מתנבא בחידה אלא במראה.

שראה הדבר על בריו. כל-הנביאים רואים ונבדלים ומתמוגגים – ומשה רבנו אינו כן. הוא שהכתוב אומר: כאשר ידבר איש אל-רעהו (שמות לג, יא), כלומר: כמו שאין אדם נבדל לשמע דברי חברו, כך היה כח בדעתו של משה רבנו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עמדו שלם. כל-הנביאים אין מתנבאים בכל-עת שירצו, משה רבנו אינו כן, אלא כל-זמן שיחפץ רוח-הקדוש לנבואתו ונבואתו שורה עליו. ואינו צריך לבנו דעתו ולהודות לה – שהרי הוא מכן ומזמן ועומד כמלאכי השרת. לפיכך מתנבא בכל-עת, שנאמר: עמדו ואשמעה מה-יצוה יי לכם (במדבר ט, ח). וכן הבטיחו האל, שנאמר: לך אמר להם: שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמד עמדי (דברים ה, כז-כח). הא למדת, שכל-הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם, חוזרים לאהליהם שהוא צרכי הגוף, כלם כשאר העם – לפיכך אין פורשים מנשותיהם; ומשה רבנו לא חזר לאהלו הראשון – לפיכך פרש מן האשה לעולם ומכל הדומה לה. ונקשרה דעתו לצור העוזקים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם, וקבן עור פניו ונתקדש כמלאכים.

Laws of Fundamentals Chap. 8

רמב"ם הל' יסודי התורה פרק ח

5

א משה רבנו – לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על-פי האותות יש בלבם דפי": שאפשר שיצושה האות בלבם וכשוף. אלא כל-האותות שעשה משה במדבר – לפי הצורך עצמם, לא להביא ראיה על הנבואה: הנה צריך להשקיע את-המזריים – קרע את-הים והצליקם בתוכו; נצטרכי קמזון – הוריד את-הסן; צמאו – בקע להם את-האבן; כפרו בו צנת קרח – בקעה אותם הארץ, וכן שאר כל-האותות. ובמה האמינו בו? במצמד הר-סיני. שענינו ראו ולא נר, ואזנינו שמעו ולא אחר: האש והקולות והלפידים; והוא נגש אל-הערפל והקול מדבר אליו, ואנו שומעים: משה, משה, לך אמר להם כך וכך! וכן הוא אומר: פנים בפנים דבר יי עמכם (דברים ה, ד); ונאמר: לא את-אבותינו כרת יי את-הברית הזאת (שם, ג). ומנין שמצמד הר-סיני לבדו, היא הראיה לנבואתו שהיא אמת, שאין בה דפי? שנאמר: הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם-בה יאמינו לעולם (שמות יט, ט). מקלל, שקדם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.

ג לפיכך, אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבנו – אין שומעין לו, ואנו יודעין בבאורי שאותם האותות בקאט וכשוף הם. לפי שנבואת משה רבנו אינה על-פי האותות, כדי שנערך אותות זה" לאותות זה, אלא בעניניו ראינוה ובאזנינו שמענוה כמו ששמע הוא. הא למה הדבר דומה? לעדים שהעידו לאדם על-דבר שראה בעיניו, שאינו כמו שראה – שאינו שומע להם, אלא יודע בנודאי שהם צדי שקר. לפיכך אמרה תורה, שאם בא האות והמופת לא תשמע אל-דברי הנביא ההוא, שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה-שראית בעיניך. והואיל ואין אנו מאמינים במופת אלא מפני המצוות שצננו משה – היאך נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו של משה שראינו וששמענו?